

DER SKAL VÆRE SIKKERT PÅ SOCIALPSYKIATRISKE BOTILBUD – OGSÅ FOR BEBOERNE

De seneste års tragiske sager om dødsfald, vold og trusler på landets botilbud har skærpet opmærksomheden på de ansattes sikkerhed. Men er der trygt og sikkert for den enkelte beboer? Det satte ombudsmanden sig for at undersøge ved sine tilsynsbesøg i 2017.

Erik Dorph Sørensen
Souschef

Katrine Rosenkrantz de Lasson
Fuldmægtig

En forårsdag i 2017 er vi et lille hold fra ombudsmanden, som er på tilsynsbesøg på et botilbud i udkanten af en dansk provinsby. Botilbuddet består af spredte huse, hvor beboerne har egen lejlighed og deler opholdsstue med køkken, fjernsyn og sofahjørne. Under rundvisningen i et af husene møder vi en stor mand med fuldskæg. Han står midt på gulvet i opholdsstuen og udstøder vrede råb. Vi er nødt til at gå ret tæt på manden for at kunne passere. Selv om vreden nok ikke er rettet mod os, virker han alligevel skræmmende på hele holdet.

Manden med fuldskægget hedder Ole, og vi har på forhånd læst om ham i det materiale, som vi altid beder om at få tilsendt inden et tilsynsbesøg. Her bliver han beskrevet som temperamentsfuld. Ole er 61 år og har boet på botilbuddet i snart tre år, fordi han har behov for omfattende støtte i dagligdagen. Han har et alkoholmisbrug, har mange registreringer for vold og trusler og har jævnligt været indlagt i psykiatrien igennem mange år. På den måde ligner Ole mange andre beboere på landets socialpsykiatriske botilbud. På Oles botilbud har alle beboere en psykiatrisk diagnose, og næsten en fjerdedel af beboerne har en dom til behandling.

>>

OMBUDSMANDENS TILSYNSBESØG

- Tilsynsbesøg er en vigtig opgave for ombudsmanden. Ud over at behandle klager og selv tage sager op tager ombudsmanden således på omkring 50 tilsynsbesøg hvert år.
- Ombudsmandens tilsynshold besøger offentlige og private institutioner, især hvor mennesker er eller kan blive frihedsberøvet. Det kan f.eks. være fængsler, sociale institutioner og psykiatriske afdelinger.
- Formålet med tilsynsbesøgene er at bidrage til at sikre, at mennesker, der opholder sig eller bor i institutioner, bliver behandlet værdigt, hensynsfuldt og i overensstemmelse med deres rettigheder.

BEBOERNES SIKKERHED OVERSET

Ole er ikke selv interesseret i at tale med os, men hans medbeboere fortæller, at han indimellem kan have udbrud, hvor han råber højt, er truende og smadrer ting. Noget, som skaber utryghed. Beboeren Pia fortæller om en episode, hvor Ole gik amok i opholdsstuen og væltede ting ned af spisebordet. Det har gjort Pia bange for ham. Pia fortæller, at hun nu går ind på sit eget værelse og spiser, selv om hun egentlig hellere ville sidde i opholdsstuen sammen med de øvrige beboere.

Sidst på dagen taler vi med ledelsen, og vi giver en række anbefalinger på baggrund af det, som vi har set og hørt i løbet af dagen. Vi foreslår bl.a., at ledelsen udarbejder en politik om forebyggelse og håndtering af og opfølgning på vold, trusler og andre utryghedsskabende episoder – på samme måde, som man allerede har en voldspolitik for personalet. Ledelsen er enig i, at når man har en voldspolitik for de ansatte, bør man selvfølgelig også have en for beboerne.

Reaktionen er helt typisk for vores besøg på botilbud i 2017. På botilbuddene er der enighed om, at beboernes perspektiv kan være blevet overset i bestræbelserne på at højne sikkerheden for de ansatte.

Igennem de seneste år har der været en række tragiske dødsfald, hvor ansatte er blevet overfaldet af beboere på socialpsykiatriske botilbud rundt om i landet. Overfaldene har tiltrukket sig stor opmærksomhed. I kølvandet på debatten er der strammet op på de ansattes sikkerhed. I 2016 har Arbejdstilsynet f.eks. mange steder i socialpsykiatrien givet påbud, bl.a. om at knive ikke må være frit tilgængelige på botilbud, at de ansatte skal bære overfaldsalarmer, og at de ansatte ikke må arbejde alene.

Debatten har dog næsten udelukkende handlet om de ansattes sikkerhed.

DET PSYKIATRISKE SYSTEM

- Sygehuspsykiatri (åbne og lukkede alment psykiatriske afdelinger og lukkede retspsykiatriske afdelinger): undersøgelse, diagnosticering og behandling.
- Distriktskykiatri: ambulat psykiatrisk behandling.
- Socialpsykiatri: alle former for støtte i hverdagen ud over medicinsk behandling til borgere med sindslidelser. Eksempelvis botilbud, væresteder eller støttepersonsordninger. Det er kommunernes ansvar at sørge for socialpsykiatriske tilbud; enten egne tilbud eller i samarbejde med andre kommuner, regioner eller private tilbud (jf. servicelovens § 4, stk. 1 og 2).

Derfor valgte ombudsmanden at se nærmere på beboernes sikkerhed som et gennemgående tema for sine tilsynsbesøg i 2017.

Temaet om socialpsykiatrien har haft to spor: sikkerhed for borgere på botilbud og samarbejde mellem botilbuddene og de psykiatriske afdelinger.

DEN BANGE NABO

Tilsynsbesøgene foregår oftest på den måde, at vi fra morgenstunden holder et møde af et par timers varighed med botilbuddets ledelse, som efterfølgende viser os rundt på stedet. Om eftermiddagen taler vi med medarbejdere, beboere og eventuelle pårørende, som er interesserede i en samtale. Vi bestræber os altid på at komme til at tale med så mange beboere som muligt for at få det mest retvisende og nuancerede billede af institutionen. I 2017 besøgte vi 13 psykiatriske botilbud og talte med i alt 75 beboere.

Da vi er på besøg på et andet botilbud, fortæller ledelsen om en episode, der har fundet sted et par uger inden vores besøg. To af beboerne, Søren og David, har igennem flere måneder gået og provokeret hinanden. Søren på 40 år og David på 34 år har boet på botilbuddet i henholdsvis seks og otte år. Begge har en dom til behandling, et omfattende misbrug af alkohol og stoffer og talrige indlæggelser i psykiatrien bag sig.

Efter et par dages indlæggelse er Søren nu igen blevet udskrevet fra psykiatrisk afdeling. På botilbuddet mener man dog ikke, at Søren var klar til at blive udskrevet, og i dagene efter udskrivningen har Sørens adfærd været meget svingende. Det kulminerer tre dage efter udskrivningen med, at Søren truer David med at slå ham ihjel og løber efter ham med en smørekniv. Personalet ringer 112 og får skilt de to ad. Da personalet har trukket sig tilbage, er Søren stadig ophidset. Han får fat i to golfbolde fra botilbuddets aktivitetsrum og kaster dem efter en af de ansattes bil, så forruden bliver smadret. Da politiet ankommer halvanden time efter opkaldet, er Søren faldet til ro, men politiet tager ham alligevel med, og han bliver indlagt på psykiatrisk afdeling.

Imens episoden står på, har Sørens nabo Lars fået besked af personalet om at holde sig på sit værelse og låse døren. Under vores besøg taler vi med Lars. Han fortæller os, at det ofte foregår sådan, at han låser sig inde på sit værelse, når Søren går amok – og det sker cirka hver tredje uge. De hyppige raserianfald gør Lars meget urolig. Han ved aldrig, hvordan Søren reagerer, når han kommer retur fra sine indlæggelser. Lars ville ønske, at personalet ville tale med ham om, hvad han skal gøre i forhold til Søren.

ANBEFALINGER OM SKRIFTLIG VOLDSPOLITIK

Under mødet med ledelsen får vi at vide, at man efter episoden med Søren straks rekvirerede krisehjælp til de ansatte, og at der foretages daglige op-ringninger til de involverede medarbejdere for at sikre, at de har det godt. Da snakken falder på, hvordan der er blevet fulgt op over for David, Lars og de øvrige beboere, kan ledelsen derimod ikke redegøre for, hvad man har foretaget sig. Det fremgår heller ikke af botilbuddets journaler. Efter aftale med Lars fortæller vi om hans oplevelse af episoden, og at han savnede at få en opfølgning bagefter. Det er ledelsen glade for at blive gjort opmærksomme på. Ligesom på Oles botilbud anbefaler vi, at botilbuddet udarbejder en skriftlig voldspolitik med retningslinjer for, hvordan der følges op over for beboerne efter en krisesituation.

På mange af vores besøg har vi erfaret det samme som på de to beskrevne botilbud: Botilbuddene har en voldspolitik, der skal støtte de ansatte, men intet på skrift, når det handler om vold og trusler mellem beboerne. På i alt syv botilbud har vi således anbefalet, at ledelsen udarbejder en skriftlig voldspolitik om, hvordan man støtter beboerne i tilfælde af vold og trusler.

På samme måde har vi på fem botilbud anbefalet, at man registrerer, når der har været vold og trusler mellem beboerne, og bruger disse registreringer i det forebyggende arbejde, bl.a. for at finde årsager og mønstre i forekomsten af vold og trusler. Formålet med registreringerne og analyserne af dem er at sætte fokus på beboernes tryghed og medvirke til, at de ansatte bliver bedre i stand til at forebygge episoder med vold og trusler.

CENTRALE TILTAG

Under besøgene har der på samtlige botilbud været mindst én beboer, som gav udtryk for, at han eller hun kunne føle sig utryk. Og ser vi tilbage på årets besøg i socialpsykiatrien, er konklusionen, at indsatsen for at sikre beboeres tryghed og sikkerhed bør styrkes. Især er det – efter ombudsmandens vurdering – centralt, at alle botilbud får en voldspolitik og konkrete retningslinjer, der ikke kun dækker de ansatte, men også trusler og vold rettet mod andre beboere.

Det er dog samtidig vigtigt at understrege, at det er vores indtryk, at der allerede i dag gøres et stort arbejde på botilbuddene. De beboere, som vi har talt med, giver generelt udtryk for, at de er trygge ved og glade for personalet. Dermed har botilbuddene et godt udgangspunkt for at højne sikkerheden og trygheden for beboerne.

Resultaterne af årets besøg på botilbud vil blive drøftet på møder med både Socialministeriet og Sundhedsministeriet i løbet af foråret 2018. Formålet med disse drøftelser er at vurdere, om man fra centralt hold kan formulere retningslinjer til socialpsykiatrien for i sidste ende at forbedre beboernes sikkerhed og tryghed.

Alle navne på beboere, der optræder i artiklen, er ændret.

Resultaterne af årets tilsynsbesøg på 13 botilbud er samlet i en temarapport, der kan findes på ombudsmanden.dk/tilsyn. Se i øvrigt mere om ombudsmandens aktiviteter på tilsynsområdet på side 36-69.

TEMA OM SOCIALPSYKIATRIEN

Socialpsykiatrien var i 2017 valgt som tema for de tilsynsbesøg, som ombudsmanden i samarbejde med Institut for Menneskerettigheder og DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur gennemførte på voksenområdet.

Temaet om socialpsykiatrien havde to spor:

- Sikkerheden for beboerne på socialpsykiatriske botilbud
- Sektorovergange og samarbejde mellem socialpsykiatriske botilbud og psykiatrien

Ud af i alt 40 tilsynsbesøg på voksenområdet har ombudsmanden som led i årets tema gennemført besøg på 13 socialpsykiatriske botilbud og syv psykiatriske afdelinger.

I sin udvælgelse af de 13 botilbud lagde ombudsmanden bl.a. vægt på, at der var tale om midlertidige og længerevarende botilbud omfattet af servicelovens §§ 107 eller 108, og at der i botilbuddets målgruppe var personer med dom til behandling og personer med dobbelt diagnoser (dvs. psykisk sygdom kombineret med misbrug).

Se mere om temaet, herunder om ombudsmandens konklusioner og anbefalinger, på side 38.